

Inleiding tot het thema van het congres door J. Verkoren, Directeur van het Staatsbosbeheer

Introduction to the theme of the congress by J. Verkoren,
Director of the State Forest Service

Koninklijke Hoogheid,

Hoewel u reeds enige tijd in ons midden bent en zelfs de aanwezigen reeds hebt toegesproken wil ik niet nalaten op dit moment mij met een hartelijk woord van welkom tot u te richten.

De grote en actuele betekenis welke het thema van dit congres naar onze mening voor onze samenleving heeft, gevoegd bij uw diepgaande belangstelling voor de natuurbescherming in mondiaal verband, brachten ons er toe u uit te nodigen dit congres te willen openen.

Voor het feit dat u daartoe bereid was en u het bovendien hebt gedaan met een toespraak waarin u een aantal aspecten - getoetst aan uw persoonlijke ervaring - aan de orde hebt gesteld zijn wij u bijzonder veel dank verschuldigd.

Het zal duidelijk zijn dat wij de Minister van Landbouw en Visserij gaarne in ons midden zouden hebben gezien; evenwel heet ik de heer Secretaris-Generaal als vertegenwoordiger van de Minister gaarne hartelijk welkom. De Directeur-Generaal voor de Landinrichting en de Visserijen ben ik bijzonder erkentelijk voor de wijze waarop hij ons de toespraak van de Minister heeft overgebracht. Naar aanleiding van deze toespraak zou ik mij als volgt tot de Minister hebben gewend:

Gedurende de laatste twee jaar waren het ons met zorg vervullende situaties, die aanleiding waren bijzondere aandacht voor de bosbouw van u en uw ambtsvoorgangers te vragen. De stormen van 1972 en 1973 maakten extra maatregelen noodzakelijk teneinde de gezondheidstoestand van het overgebleven bos niet in gevaar te brengen en om zowel de particuliere boscigenaren als ook het Staatsbosbeheer in staat te stellen het ruimingswerk op doeltreffende wijze ter hand te kunnen nemen. Daarop aansluitend waren voor het herstel speciale voorzieningen nodig. De situatie thans overziende meen ik te mogen zeggen dat het bereikte resultaat tot tevredenheid stemt. Naar verwachting zal binnen enkele jaren herstel zijn verwezenlijkt dat steunt op de huidige inzichten.

U hebt in uw beschouwing de bosbouw in een zeer breed kader geplaatst, wijzende op de economische vraagstukken, op de relatie met ander vor-

Summary

Mr. Verkoren began by offering a hearty welcome to: His Royal Highness the Prince of the Netherlands; to the Secretary-General of the Ministry of Agriculture and Fisheries, G. van Setten, the Director-General of Land Development and Fisheries, S. Herweljer, the Secretary of State of Culture, Recreation and Social Welfare, W. Meijer; the Provincial Governor of Utrecht, P. J. Verdam, the Burgomaster of Utrecht, H. J. L. Vonhoff and the Director-General of Waters and Forests in Belgium, E. Clicheroux and all participants.

He regretted the absence of the Minister of Agriculture and Fisheries.

Seventy-five years ago, the government founded a new service called the State Forest Service (Staatsbosbeheer) to manage forests and other land, and to plant forest and develop these acquired areas. Its purpose and work have often changed in the 75 years. Landscape planning and nature conservation are now independent disciplines.

New interests are still appearing. In close cooperation with the Government Service for Monuments and Ancient Buildings and the Department of Nature Management and Outdoor Recreation of the Ministry of Culture, Recreation and Social Welfare, the State Forest Service will stimulate and direct the restoration of woodland around scenic and historical estates.

The task of the Forest Research Station "the Dorschkamp" will be extended to include landscape planning.

More than previously we will be faced with questions about conservation of forests, nature and scenery.

It will be necessary to maintain the variety of agriculture artificially as part of nature conservation.

Care for what we want to keep should not hinder normal development. For instance, a forest, well managed, is a living community and we should be able to harvest it and to rejuvenate it by giving the owner as much freedom as possible.

With its variety of management, forest contributes to scenic beauty. To serve the needs of scenery, forest must be made more productive. Information must be spread about suitable exploitation, about

cooperation in small privately owned forests, and about subsidies for the imponderable values of forests.

If we want to keep forests, nature and scenery in our densely populated country and if we want to develop them, there must be proper rules. The government has put forward some rules but it is essential that every private person should learn to live with them.

Knowledge and understanding of forest scenery and nature are indispensable. The State Forest Service is working hard to promote interest as well as knowledge and understanding.

Mr. Verkoren ended by thanking every one for their cooperation and help given in the years gone by and specially for their presence on this day.

men van occupatie van de ons ter beschikking staande ruimte en op de maatschappelijke waardering voor bos en natuur. Onmogelijk in geld uit te drukken, maar toch wel zeer essentieel voor het te voeren beleid, hebt u gesteld ten aanzien van de maatschappelijke waarde.

U hebt uw rede tenslotte samengevat met een overzicht van de beleidsvoornemens die voor het werk van het Staatsbosbeheer voor de komende tijd bepalend zullen zijn. Daarmee hebt u een basis gegeven die van grote waarde zal zijn voor de discussies, die we tijdens dit congres verwachten. Daarvoor mijn zeer bijzondere dank.

Mijnheer de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,

Voor u behoef ik, geloof ik, nauwelijks nog eens te onderstrepen hoezeer u welkom bent. De bemoeienissen van het Staatsbosbeheer met het natuurbehoud gaan zeker reeds tot 1908 terug toen de Muy op Texel als natuurreservaat werd aangewezen. Verder kan ik het jaar 1928 noemen toen de uitvoering van de Natuurschoonwet aan de dienst werd opgedragen.

Toen in 1946 de natuur- en landschapsbescherming een eigen beleidsdirectie kreeg, aanvankelijk binnen het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, naderhand binnen het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bleef het Staatsbosbeheer werkzaamheden ten behoeve van de natuurbescherming door de Overheid verrichten. In dat eerste jaar werden voor de door het Staatsbosbeheer verleende diensten rond f 350.000 uitgetrokken: in de gisteren aangeboden rijksbegroting voor 1975 is dit uitgegroeid tot bijna f 22 miljoen. Ik meen dat ik daar tegenover kan stellen dat elke medewerker van het Staatsbosbeheer - of zijn taak nu ligt bij het beheer, de voorlichting of

de advisering - het natuurbehoud in zijn hart draagt. Natuurlijk zijn er daarbij accentverschillen tussen bijvoorbeeld degenen die hun taak vinden bij de bewaking van een vogelreservaat en degenen die tot taak hebben een eeuwenoude bosopstand als stabiel systeem te beheren.

Dat het bieden van recreatiemogelijkheden op de ons toevertrouwde terreinen als één van de doelstellingen van het beheer is geformuleerd, is u, maar ook het publiek, bekend.

Voor het feit dat u door het geven van een slotbeschouwing morgen actief aan dit congres deelneemt zijn wij u veel dank verschuldigd.

Mijnheer de Commissaris van de Koningin,

Wanneer ik mij ter verwelkoming tot u richt weet ik dat ik tot iemand spreek die de vraagstukken die op dit congres aan de orde komen bijzonder ter harte gaan. Het is naar mijn mening bovendien zo dat het spanningsveld tussen bescherming van bos, natuurterrein en landschap en bevolkingsdichtheid - het thema van ons congres dus - in de provincie Utrecht duidelijker dan waar ook naar voren komt.

Als Staatsbosbeheer ervaren we dit bij het beheer van de in deze provincie gelegen boswachterijen.

Bij het door de provincie te voeren planologisch beleid zult u de gevolgen van het verkeren in dit spanningsveld nog veel nadrukkelijker ervaren.

Dat u vanmorgen hier aanwezig bent stellen we bijzonder op prijs.

Mijnheer de Burgemeester,

U vertegenwoordigt de stad waar het Staatsbosbeheer van zijn instelling af, dat is dus 75 jaar, gevestigd is. Dit vormt op zichzelf reeds voldoende reden om uw aanwezigheid hier op hoge prijs te stellen.

Wij menen dat wij door onze 75-jarige ervaring met vestiging buiten Den Haag aanspraak kunnen maken op het predicaat van pionier op het gebied van spreiding van rijksdiensten.

De relatie tussen de gemeente Utrecht en het Staatsbosbeheer heeft nog een bijzonder aspect. Immers reeds 55 jaar is de directie gevestigd in een naar ruimte wel beperkt maar toch wel zeer stijlvol huis, dat aan de gemeente Utrecht toebehoort. Het ruimtegebrek dat reeds in het gedenkboek van 1939 werd gememoreerd zal naar het zich laat aanzien in 1976 door nieuwbouw worden opgelost. Het wordt onze zevende vestiging in de stad. Gaarne vragen wij uw aandacht in de komende jaren voor onze belangen aldaar.

Door de inrichting van een tentoonstelling in het gemeentemuseum, en de daaraan verbonden ontvangst door het gemeentebestuur gisteravond, heeft Utrecht aan ons jubileum een bijzonder accent gegeven. Wij zijn daar zeer erkentelijk voor.

Mijnheer Clicheroux,

Tot u als Directeur-Generaal van de Dienst van de Waters en Bossen in België wil ik zeggen dat wij uw aanwezigheid hier bijzonder waarderen. De herdenking van ons 75-jarig jubileum concentreert zich op de Nederlandse aspecten van bos, natuur en landschap. Dat u door uw aanwezigheid uw belangstelling toont voor onze dienst en voor de onderwerpen die aan de orde komen, stellen wij zeer op prijs. Belangstelling voor en kennis van datgene waar wij wederzijds mee bezig zijn, is de basis van een goede samenwerking tussen de beide diensten.

Dames en heren,

Er zijn nog veel aanwezigen tot wie ik mij persoonlijk zou willen richten. In de overtuiging dat dit voor u allen geen zinvolle besteding van de tijd zou zijn, zie ik daar van af.

Aan de inleiders van vandaag en morgen zou ik echter reeds thans onze grote erkentelijkheid willen betuigen voor hun bereidheid tijd en inspanning aan dit congres te willen besteden.

Tenslotte zou ik tot de vertegenwoordigers van de pers willen zeggen dat wij hopen dat u via de u ten dienste staande media de onderwerpen die tijdens dit congres behandeld worden onder de aandacht van een ruimer publiek wilt brengen dan in deze zaal aanwezig kan zijn. Wij hebben de verwachting dat dit op dezelfde ondersteunende en meelevende wijze zal gebeuren als bijvoorbeeld toen de zware stormen van 1972 en 1973 het Nederlandse bos zo zwaar hebben gehavend.

Dames en heren,

U zult zich kunnen voorstellen dat wij erg verheugd zijn dat u in zo groten getale en afkomstig uit zo uiteenlopende schakeringen van onze samenleving naar hier bent gekomen.

Bij de viering van een verjaardag is het gebruikelijk dat de goede relatie tussen de jubilaris en zijn vrienden en verwanten wordt bevestigd door het feit dat de jarige iets mag wensen. Daar tegenover wordt echter ook wel van hem verwacht dat hij iets aanbiedt.

Wel, wat het Staatsbosbeheer ter gelegenheid van deze 75e verjaardag vraagt, is uw belangstelling voor een aantal vraagstukken waarmee de dienst in het huidige tijdsbestek veelvuldig wordt geconfronteerd.

Wat u geboden wordt is een aantal beschouwingen van vooraanstaande deskundigen over de bedoelde vraagstukken.

Het zou het grootst denkbare succes van dit congres betekenen wanneer niet alleen na elke inleiding een levendige, weldoordachte discussie zou ontstaan, maar wanneer ook na het congres de discussies

en de gedachtenontwikkeling worden voortgezet, ondersteund door de beschouwingen tijdens de Inleidingen gegeven.

Welke zin heeft het dat door een overheidsdienst aandacht wordt besteed aan een jubileumjaar? Ik meen te kunnen stellen dat daarmee wordt gemarkeerd dat even zo vele jaren geleden een in de samenleving ontstane behoefte aan bepaalde activiteiten van de overheid zodanig concrete vormen aannamen dat daarop werd gereageerd met het instellen van een overheidsdienst. Als taak kreeg die dienst dan de zorg over de betreffende activiteiten toegedeeld.

Als gevolg van wijzigingen in de behoeften die zich in de samenleving manifesteren worden in de loop der tijd de doelstellingen en de taak van de dienst gewijzigd of bijgesteld. In het kader van de Commissie voor de Ontwikkeling van Beleidsanalyse is thans onder leiding van prof. Kampfraath een werkgroep doende de diverse doelstellingen van het Staatsbosbeheer bij het beheer van de terreinen te analyseren, in onderling verband te plaatsen en te waarderen.

Voorbeelden van wijzigingen van doelstellingen zijn in de 75-jarige geschiedenis van het Staatsbosbeheer duidelijk aan te wijzen.

Zo was in 1899 de taak geformuleerd als: zorg voor de bebossing en ontginningen van een zevental door de Staat verworven complexen.

De schade die door de oorlog aan ons landschap was aangebracht bleek in 1945 zo groot - en na de overstroming in Zeeland in 1953 werd dat nog eens versterkt - dat er naast herstel ook de behoefte ontstond aan nieuwbouw van landschappen. Daarmee was een nieuwe doelstelling en taak binnen de dienst geïntroduceerd. In de loop van de laatste 20 jaar bleek het een zeer omvangrijk arbeidsveld te zijn dat braak lag.

Ook nu nog dienen zich weer nieuwe te behartigen belangen aan. Zo zal in het komend jaar in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Directie Natuurbeheer en Openlucht-recreatie van het Ministerie van CRM worden begonnen met stimulering en begeleiding van het herstel van de beplantingen bij monumenten en historische buitenplaatsen.

De bewustwording van de waarde van het landschap, aanvankelijk gevoelsmatig benaderd, zien we ook weerspiegeld door een enorme groei van de Afdeling Landschapsarchitectuur aan de Landbouwhogeschool. Het meer toegepaste onderzoek zal bovendien binnenkort zijn basis vinden doordat dit nieuwe vakgebied met de huidige taak van het Bosbouwproefstation samen worden gebracht in het Rijksinstituut voor Landschapsbouwkundig en Bosbouwkundig onderzoek.

Met dit voorbeeld van de ontwikkeling van de landschapsbouw heb ik duidelijk willen maken hoe

men achteraf een analyse kan maken van de historische ontwikkeling en daarmee een verklaring kan geven voor de situatie van nu en verwachting voor de nabije toekomst.

Voor die toekomst is te voorzien dat het Staatsbosbeheer meer nog dan in de achter ons liggende jaren geconfronteerd zal worden met vraagstukken die worden opgeroepen, enerzijds door de wens tot behoud van bos, natuur en landschap met daartegenover talloze ontwikkelingen in onze samenleving die de mogelijkheden tot behoud aan het wankelen brengen. Om u dat te realiseren behoeft u slechts uw fantasie te laten gaan langs de vele vergaderingen die in deze zaal en soortgelijke zalen in Nederland gehouden zijn en waarbij het er uiteindelijk om ging een deel van onze schaarse ruimte te claimen door een bepaalde activiteit.

Ik zou in dit verband ook willen verwijzen naar de "Oriënteringsnota ruimtelijke ordening", die laat zien wat voor de komende decennia de consequenties zouden zijn bij trendmatig voortgezette groei.

De gedachte dat verreichende ingrepen specifiek zijn voor de huidige tijd is onjuist.

Wolterson beschrijft in zijn zo juist verschenen boek "Ons levende bos" hoe het ontstaan van de steden en de groei van de handels- en oorlogsvloot gedurende de 16e en 17e eeuw tot een massale ontbossing hebben geleid, zodanig dat bij allerhande plaatsen waarvan de namen op de aanwezigheid van bos duiden thans in wijde omgeving geen bos, soms nauwelijks een boom meer te vinden is.

Ook zou ik de invloed van de bedijkingen en van de grote droogmakerijen in uw herinnering willen roepen om aan te duiden dat in het verleden de

activiteiten van de mens tot diepgaande veranderingen hebben geleid. Bij de bedijkingen ging het er overigens om de zeer sterke dynamiek van de natuur zelf - zich manifesterend in overstromingen, inbraken en afslag - te beteugelen.

Het landbouwkundig gebruik van de grond trad in de plaats van het bos dat in ons klimaat als eindfase van de ongestoorde ontwikkelingen van de begroeiing moet worden gezien. Daar de landbouw zich met de beperkte middelen die ter beschikking stonden volledig aanpaste bij de door bodemtype, hoogteligging en waterhuishouding gegeven omstandigheden ontstond een grote diversiteit in het landschap. We vinden het nu een aspect van het natuurbehoud om, waar de door de oude landbouwwormen tot stand gekomen diversiteit verloren dreigt te gaan, deze kunstmatig in stand te houden.

Ik wijs op het dichtgroeien van heide, rietvelden en schraalgraslanden, en op de verlanding van veenputten en sloten, waarbij het nabootsen van het oude gebruik als beheersmaatregel wordt toegepast teneinde een bepaalde fase te conserveren.

Het zou onjuist zijn aan het motto van dit congres voorbij te gaan. Het is meer dan een gewilde variatie op een bestaande uitdrukking. Er zou bovendien ten onrechte uit kunnen worden afgeleid dat wij bij het Staatsbosbeheer de verbinding tussen de wortel en de tak - de stam dus - niet meer zien zitten. Het feit dat ons personeelsorgaan nog steeds "Stamblad" heet moge een geruststelling ter zake zijn.

Het hout is voor nu en blijft naar het zich laat aanzien ook voor de toekomst een belangrijke grondstof voor zeer uiteenlopende vormen van bedrijvigheid. Toch is de situatie op de wereldmarkt nog

niet zodanig dat er houtprijzen tot stand komen die een duidelijke stimulans tot uitbreiding van bosareaal betekenen. Daarvoor wijken de produktieomstandigheden bij ons te veel af van die in de grote produktiegebieden.

In biologisch opzicht, maar ook planologisch bezien, is het goed beheerde bos een stabiliserend element dat als zodanig gewaardeerd moet worden.

Nederland is een bosarm land, al kunnen we constateren dat we door het dal van ontbossing heen zijn en ons bosareaal en bomental weer groeiende is.

Niet in het minst door de aanleg van nieuwe bossen in de IJsselmeerpolders, terwijl ook op recente projecten van landinrichting kan worden gewezen.

Toch blijft zorg voor hetgeen we hebben, geboden. Het voorlopig resultaat van een inventarisatie van waardevolle oude bomen in ons land wijst erop dat de categorie ouder dan 100 jaar maar zeer beperkt is. Bovendien wordt 20% in zijn bestaan bedreigd, wegeaanleg is daarbij een belangrijke factor.

Anderzijds zou ik er ernstig voor willen waarschuwen dat de zorg voor het bestaande niet in een blokkering van een normale ontwikkeling mag resulteren. Zo is het bos, mits goed beheerd, een levende gemeenschap waaruit we wat kaprijp is kunnen oogsten en door middel van verjonging kunnen aanvullen.

Alleen op basis van een vrij vergaande vrijheid voor de eigenaar zal het particuliere bos, dat door zijn verschillende nuances van beheer zo zeer bijdraagt aan de diversiteit van ons landschap, in stand blijven.

Daarbij zal ook bevordering van de rentabiliteit nodig zijn. Het aanbod tot verkoop van bos aan de Staat of aan particuliere organisaties op het gebied van natuur- en landschapsbescherming mag voor deze instanties als beheerders mogelijk wel interessant zijn, anderzijds zie ik het als een zeer zorgwekkend teken.

Verbetering van deze situatie kan worden bereikt door voorlichting omtrent doelmatige exploitatie, door stimulering tot samenwerking bij te kleine eenheden en door tegemoetkoming vanwege de overheid voor de imponderabele waarden die bossen voor de samenleving hebben.

Dit brengt mij terug bij het motto: "Leven met wortel en tak". Het is duidelijk dat de structuur van de tak die voor elke boomsoort specifiek is de vorm van de kruin bepaalt. De vreugden van het beleven van de aanwezigheid van bomen, hetzij als solitair, in lanen of in bosverband is terug te voeren op die takken. Maar indien we die vreugde willen beleven zullen we de boom een passend stukje ruimte moeten geven waar hij met zijn wortels vocht en voedsel

aan de bodem kan onttrekken en bovendien goed verankerd kan zijn als ongunstige omstandigheden hem belagen.

Ik krijg wel eens de indruk dat er veel Nederlanders zijn, die een boom prachtig vinden en bereid zijn voor zijn behoud te strijden maar dan wel mits die boom op andermans grond of erf staat. Een argument te meer om de particuliere boselgenaren die zoveel bomen in zijn bos heeft staan in ere te houden.

Willen we bos, natuur en landschap in ons dichtbevolkte land bewaren en ontwikkelen dan zal dat niet zonder spelregels kunnen. In het overheidsbeleid zonder spelregels kunnen. In het overheidsbeleid zijn terzake een aantal belangrijke spelregels vastgelegd. Er zijn echter ook spelregels die een ieder individueel of in georganiseerd verband in acht kan en moet nemen. Kennis en begrip van bos, natuur en landschap zijn daardoor nodig.

We hebben in de loop van dit jaar het jubileum aangegrepen om kennis en begrip - soms ook alleen maar belangstelling - te bevorderen. Ik zou op dit moment graag mijn zeer grote erkentelijkheid willen uitspreken voor de ruime steun die we daarbij hebben ondervonden.

Daarbij kan ik mij zowel richten tot de Minister van Landbouw en Visserij en de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk als ook tot vele representanten uit het bedrijfsleven en particuliere organisaties.

Niet in het minst draagt u allen echter door uw aanwezigheid hier tot het welslagen van dit congres bij, waarvoor mijn oprechte dank!

Koninklijke Hoogheid, dames en heren,

In het klankbeeld waarmee we deze bijeenkomst zijn begonnen was de linde als een groene draad terug te vinden. Dat is niet verwonderlijk want we zouden de linde als een mens-vriendelijke boom kunnen betitelen. Ze levert zeer gemakkelijk bewerkbaar hout, ze bereikt een hoge ouderdom en is daardoor sinds mensenheugenis als markeringsboom zeer in trek. Tijdens de bloei verspreidt zij een aangename geur en als honingbron staat ze in hoog aanzien.

Ook u, Koninklijke Hoogheid, hebt in uw openingswoord de linde als uitgangspunt gekozen.

Ter afsluiting van deze openingsbijeenkomst zou het voor mij een groot genoegen zijn u, Koninklijke Hoogheid, ter herinnering een foto te mogen aanbieden van een eeuwenoude linde, die als geleideboom langs een vroegere hessenweg heeft gestaan en thans het park van het paleis in Soestdijk siert.